

Aleksandra SIEDLACZEK-SZWED

**Recenzja pracy Iwony Wagner,
*Stalość czy zmienność autorytetów. Pedagogiczno-
-społeczne studium funkcjonowania i degradacji
autorytetu w zmieniającym się społeczeństwie,*
Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005, ss. 157**

Na wstępie należy wyrazić uznanie Autorce, adiunktowi Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, za trafny wybór terenu i przedmiotu badań naukowych nad funkcjonowaniem, obecnością i zmiennością autorytetu w warunkach szybko zmieniającej się dzisiejszej rzeczywistości. Zjawiska i czynniki niesione przez przemiany cywilizacyjne dowodzą, iż pojawia się niekwestionowana potrzeba objęcia badaniami wielorakich aspektów życia społecznego.

Tego zadania podjęła się I. Wagner, przedstawiając pracę obejmującą tematykę niezwykle ważną. Waga ta wiąże się z problemem głównym, wokół którego koncentruje się obszar rozważań teoretycznych oraz poszukiwań badawczych Autorki. W związku z dokonującymi się przekształceniami współczesnego życia we wszystkich jego wymiarach, oprócz skutków pozytywnych, pojawiają się tendencje niebezpieczne, a szczególnie wzrost postaw konsumpcyjnych i egoistycznych zachowań, narastanie fali przestępstw i zjawisk patologicznych prowadzących do degradacji moralnej społeczeństwa i zanikania tradycyjnych autorytetów. Stąd też recenzowana książka ukazuje mechanizmy i procesy socjologiczne, intelektualne i emocjonalne postrzegania, trwania i upadku autorytetów osobowych, moralnych i instytucjonalnych. Celem podjętych badań i analiz było zatem poznanie i egzemplifikacja opinii dobranych kontrastowo grup społecznych na temat funkcjonowania autorytetu jako następujących po sobie w pewnej kolejności procesów regulujących zachowania społeczne i środowiskowe.

Całość książki, mającej charakter pedagogiczno-socjologiczny, składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii i aneksu, który może stanowić pewną formę poszerzenia i uzupełnienia badanej problematyki.

Rozdział pierwszy jest wprowadzeniem do tematyki nakreślonej w temacie pracy, traktuje o transformacji wartości i anomii jako czynników sprzyjających zmienności i upadkowi autorytetów. Opisane w nim skrótowo konstelacje zmian dokonujących się w różnych obszarach naszego życia, w nastrojach społecznych, w relacjach międzyludzkich, w sferze norm, wzorów i wartości, implikują zmiany w postrzeganiu autorytetów, a także ich ewolucje i doznawane kryzysy. Z kryzysem wartości łączy się zjawisko anomii, które jest procesem zmiennym w czasie i przestrzeni, o różnej sile, zasięgu i rodzaju oddziaływania na struktury społeczne (s. 17–33).

Rozdział drugi zawiera rozważania naukowe odnoszące się do pojęcia autorytetu. Autorka pracy dała tu krótki, rzeczowy i udokumentowany, a zarazem jasny i wystarczająco pełny obraz specyfiki i wieloznaczności analizowanego pojęcia myślowego. Autorytet istnieje w różnych sferach życia, dlatego pojęcie to zawiera różną treść, a problem jego funkcji jest rozważany w opracowaniach reprezentujących wiele dyscyplin wiedzy.

Konkludując, Autorka stwierdza, że brak uniwersalnych norm, wartości i autorytetów, które rozstrzygałyby o etycznej ocenie nowych faktów społecznych i egzystencjalnych, jest dużym utrudnieniem w podejmowaniu ważnych decyzji moralnych, a także poważną barierą w zwiększaniu skuteczności wychowania (s. 35–76).

Rozdział trzeci ukazuje metodologiczne problemy badań i analiz w przyjętym obszarze badawczym. W tym rozdziale nastąpiło również zdefiniowanie kluczowego pojęcia autorytetu, stanowiącego punkt odniesienia do oceny zaprezentowanych przez wybrane grupy respondentów opinii, sądów, przekonań i preferowanych systemów wartości. Przedstawiony w nim przez I. Wagner główny zarys podłoża autorytetów w sposób wyraźny wprowadza w samą istotę zagadnienia, słusznie kojarzoną z poszukiwaniem punktów odniesienia, autorytetów – przykładów, sposobów internalizacji nowych wartości adekwatnych do rzeczywistości. Dokonując próby bilansu zmian społecznych i analizy zjawiska autorytetu, zaprezentowano problemy i skutki transformacji, które sprzyjają zmianom w funkcjach i wartościach autorytetów. Wskazano na przyczyny i uwarunkowania implikujące burzenie autorytetów oraz na tendencje do uznawania prestiżu (s. 77–88).

Rozdział czwarty najobszerniej i zarazem najpełniej prezentuje opis i egemplifikację badań własnych dotyczących nie tylko trafności rozumienia pojęcia autorytetu w świadomości i opiniach wybranych kontrastowo grup społecznych, ale też jego budowania, funkcjonowania i degradacji. Dzięki takiemu sformułowaniu głównego problemu poznawczego, zaistniała szansa na ukazanie mecha-

nizmów socjologicznych, intelektualnych i emocjonalnych postrzegania, trwania i upadku autorytetów. Ponadto na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych, które opracowano z wykorzystaniem metod ilościowych i jakościowych dokonano autorskiej interpretacji odpowiedzi i opinii, przedstawiono podobieństwa i różnice oraz wnikliwe wnioski z badań (s. 89–131).

Praca charakteryzuje się dużym ładunkiem intelektualnym, poprawnym językiem, jasnością wyrażanej myśli, zawiera bogatą bibliografię przedmiotu, obejmującą 239 pozycji. Dodatkowym walorem pracy jest zamieszczenie w aneksie autorskiego kwestionariusza badań, który posłużył do ich przeprowadzenia. Szkoda jednak, że Autorka w swojej pracy nie dobrała równych liczbowo grup badawczych, bo wtedy z pewnością wyniki badań byłyby bardziej reprezentatywne, zwłaszcza gdy grupa elita to niejako eksperci w zakresie podjętej problematyki. Pod względem edytorskim praca wydana jest starannie. Występują jednak utrudnienia w odczytywaniu tabel, powstałe w wyniku przenoszenia ich na następną stronę (95–96, 107–108, 117–118, 121–122). Ale to już wina Wydawcy, który powinien również zadbać o bardziej obrazowe przedstawienie wyników badań za pomocą graficznych wykresów.

Zaprezentowane rezultaty badań oraz ich analiza myślowa i pojęciowa wskazują na potrzebę podjęcia działań, których celem powinno być umocnienie autorytetów. Autorka uważa, iż autorytet w obecnych uwarunkowaniach społecznych, w okresie dynamicznych zmian systemów wartości podlega tym samym procesom, jakim podlega socjalizacja jednostki. Wnikliwe studium Iwony Wagner stanowi cenną pozycję wśród wydawnictw naukowych adresowanych do odbiorców różnych profesji (nauczycieli, polityków, pracowników administracji państwowej i samorządowej a także studentów – zwłaszcza nauk społecznych).